

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Juris Canonici A. R.P. Paulo Laymanno Societatis Jesu Theologo SS.
Canonum In Alma, Catholica, Et Episcopali Universitate Dilingana
Professore Qvondam Ordinario, Prælectionibus Academicis Illustrati

Laymann, Paul

Dilingæ, 1673

Capitvlvm I. Ex Epistolæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62587](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62587)

v. g. quòd Titius à Sede Apostolica priuilegium nullum acceperit, sicuti explicatur in *c. Bone. 23. de elect.* tamen talis negatiua, si ad causam pertinens sit, inter positiones referri potest; videlicet: pono verum, quòd Titius nullum super pluralitate curatorum beneficiorum dispensationem Pontificiam habeat: tunc enim Reus cogetur respondere vel confitendo, vt probatione alià opus non sit, vel negando, quo casu postulante Episcopo seu iudice dispensationem exhibere debet, cum hæc sit quasi exceptio rei, cuius probatio ipsi incumbit.

CAPITVLVM II.

Si post.

PARAPHRASIS.

Si Reus, vel procurator eius, post præstitum iuramentum calumniæ, aut dicendæ veritatis, positionibus Actoris à iudice iussus respondere, absque causa rationabili recuset, vel contumaciter se absenter, haberi debet pro confesso; sin autem se absenter, antequam à iudice respondere

iussus fuit, non debet pro Confesso haberi, sed contra ipsum tanquam contumacem procedi. Ratio huius responsi sumi debet ex doctrina quæ traditur in *Reg. 42. & 43.* quòd tacens censeatur confiteri, si eo loco & tempore interrogetur, quando respondere debet, non autem habeatur pro Confesso, si eo loco ac tempore interrogetur, vbi respondere non debeat. Verumtamen hæc juris tantum præsumptio est, quòd iussus respondere positionibus, si contumaciter recuset, censeatur confiteri, & talis quidem præsumptio, vt contra eam admittatur probatio contrarii, si videlicet rationem afferat Reus, cur ad eam respondere nolit, quia videlicet impertinentes sint, ambigua, aut captiosa: qua de re *gloss. h. c. verb. Absque rationabili*; imò verò tamen positiones tales non sint, si tamen Reus vel procurator probabiliter ostendat se per errorem pro talibus habuisse, & idèd responsionem denegasse, non debet haberi pro confesso, si sententia nondum lata sit. *arg. c. vlt. Extra h. t.*

TITVLVS XIX. DE PROBATIONIBVS.

I Reus conuentus Actoris intentionem, ac positiones non confiteatur; necessariò deueniendum est ad probationes, quare rectè jam agitur de probationibus, sed hoc tit. tantum in genere, postea in specie.

CAPITVLVM I.

Ex Epistolæ.

PARAPHRASIS.

Olim inter Imperatorè Justinianum & Recaredi Visigotorum Regis antecessores pacta intercesserant, de quibus in scrinio siue Archiuio Imperatorio plenior

cognitionem haberi posse arbitrabatur Rex, idèd voluit, Gregorium I. Pontificem scribere ad Imperatorem, vt Instrumenta ex Archiuio suo produci iuberet, ex quibus cognosci posset ad quæ præstanda Imperator ipsi ratione pactorum obligatus esset, sed Gregorius Respondit, inconueniens id fore, quia nunquam aliquis iubendus sit instrumenta quærere & contra se ipsum producere, ex quibus conuincatur.

SUMMARIUM.

1. Non tenetur Reus conuentus propria instrumenta edere actori, ad fundandam illius intentionem.
2. Debet tamen actor ea edere Reo petenti.
3. Com-

3. Communia tamen instrumenta semper edenda sunt, quacumq; parte petente.
4. Dicuntur autem communia instrumenta, qua vel secundum dominii proprietatem ad plures pertinent,
5. Vel confecta sunt à persona ex publico officio & obligatione,
6. Vel qua communia sunt ratione causa, super contractu v. g. ex voluntate utriusq; partis contrahentis confecta.
7. Quod si Actor fundatam habeat intentionem, & instrumenta, qua Reo propria sunt, edi petat, ad modum tantum aut qualitates obligationis cognoscendas, vel ad ostendendam suam replicationem, edi ea debent.
8. Usurarij tamen, & similes de fraudibus suspecta persona cogi possunt, ad libros seu instrumenta rationum suarum edenda.
9. Fiscus etiam ac Reipublica speciale privilegium est ut Reum conuentum ad propria sua instrumenta edenda cogere possit.

NOtandum Vnicum. Reus conuentus non tenetur propria instrumenta edere auctori ad fundandam intentionem eius. Ita etiam habetur in lege ultima. C. de edendo & sumitur ex l. Cogi. 2. C. de petit. hered. sed aduertendæ sunt particulae, quibus usus sum. I. Sermo est de Reo, quia alia est ratio de Actore, is enim Reo petenti tenetur exhibere instrumenta sua, ex quibus is defensionem seu exceptionem elicere possit. cit. l. ult. Nam Rei fauorabiliores sunt, quam actores; & actor cum sponte prouocet, instructus ad causam venire debet. l. Qui accusa. 4. C. e. d. cum tamen ipsemet Reus non ita instructus esse possit: Et nimis graue hoc foret, si prouocatus probationes & arma quibus impugnetur, præbere deberet; quod tamen rgi è ferre non debet actor seu petitor, si omnia acta & instrumenta, ex quibus veritas intelligi queat, edere jubeatur, hanc rationem affert Bartolus, & Commentator eius in cit. l. ult. II. Locutus sum de instrumentis propriis Rei, at

verò communia instrumenta edenda sunt parte petente. cap. G. Perpetuus. de fide Instrum. Sunt autem instrumenta communia pluribus modis, vt hîc Panorm. declarat n. 7. 1. Secundum Dominii proprietatem, vt quia duo sunt hæredes, ad quos bona & jura, consequenter etiam instrumenta deuoluta sunt. l. Cetera. 4. ff. Familia herciscunda; talia instrumenta seruari solent penes digniorem seu natu maiorem, aut qui ex maiore parte bonorum hæres vel dominus est. cit. l. Cetera. At si pares existant, neque conuenire possint, sorte lis dirimitur, vel apud amicum, aut in æde sacra deponuntur instrumenta. l. Si qua sunt. 5. ff. Famil. herciscund. & quoties res exegerit, petenti cohæredi aut consorti exhiberi debebunt talia instrumenta. l. Procurator. 7. C. de edendo. Videatur Cardinalis Tuscus, verb. Instrum. Concl. 267. Deinde communia sunt Instrumenta ratione personæ conficiendis, quia confecta sunt à persona ex publico officio & obligatione. l. Argentarius. 10. ff. de edendo. hoc modo acta omnia iudicis, & Notarii protocolla, petente parte, edi debent. l. 2. C. de edendo. c. Quoniam ij. h. 1. & explicat Gail. l. 1. Obseru. 106. n. 6. Item libri Mercatorum, quos ipsi saper acceptis & expensis conficiunt, veluti ex publico munere & obligatione, idque non tantum, si cum ipso mercatore, aut numulario controuersia sit, sed etiam si cum alio. l. Quædam. 9. l. Argentarius. 10. ff. de edendo. vt si controuersia sit, quanti valeat liber aut vestis, quam emi à Titio, ex libro Mercatoris, à quo pannus aut chartæ ipsi venditæ sunt, cognosci id poterit, & idem quoque hodie locum habere in nostris mercatoribus & numulariis docent DD. communiter. Decius hîc n. 27. Felinus. n. 13. Georg. Euerhardus tom. 2. Consil. 2. n. 35. Requiritur tamen vt prius saltem summariâ cognitione cognitum sit eius interesse, qui instrumentum exhiberi cupit. l. 3. §. Secundum. ff. Ad exhibendum & trad. Gail. loc. cit. n. 3. Verumtamen in tali casu necesse non est, parti totum instrumentum aut librum rationum communicare, sed eam tantum

tantum partem, quæ ad causam eius adiuuandam spectat, cit. l. *Argentarius*. §. *egi*. sed statutum locale vel priuilegium si edendum sit, videtur totum edere, cum difficile sit de eo statuere, nisi verbis omnibus consideratis & inspectis, prout Bartolus monet in *Rubric. de noui operis nuntiat. n. 7.*

6 Denique communia sunt instrumenta ratione causæ, quia videlicet super contractu vtriusque partis consensu confecta sunt, talia originalia exhiberi debent, si altera pars contrahentium petat. cit. c. §. *Perpetuus*. Ratio est, quia cum instrumentum non vnius tantum, sed vtriusque partis causâ confectum sit, idè vtrique commune censei debet iuxta l. *Prator. 4. §. Huius edicti. ff. de edendo.* & explicat *Innoc. hic n. 2.* intelligendum esse de originalibus, sin autem vna pars suo pte motu & expensis propriis exemplum originalis manu notarii confici curauit, tale instrumentum proprium censebitur partis, vt ordinariè cogi non possit ad exhibendum, sed interdum ex causa rationabili cogi poterit à iudice, si videlicet actor absque sua culpa amiserit originale, tum ne veritas & probatoria facultas pereat, peti poterit, ut Reus exemplum suum exhibeat, sicuti habetur in l. *Si quis, §. vlt. ff. de edendo, l. 1. C. eod.* & docet *Innoc. hic. Decim n. 31.* Sed obstare videtur hoc Capitulum, quia ob temporis diurnitatem Rex Gothorum amittere potuit instrumenta pactorum, & tamen Pontifex noluit admonere imperatorem, vt ex archiuio instrumenta propria produceret. Resp. Quòd Papa in hac causa non fuerit iudex, vt ex officio cogere potuerit Imperatorem ad exhibenda instrumenta contra communem juris regulam, sed nec per modum denuntiationis Euangelicæ ad id cogi poterat Imperator, nam tali denuntiationi non defertur, nisi denuntiator probet alterum contra conscientiam suam agere, juxta ea quæ docet *Innoc. in c. Nouit. n. 7. de iudiciis.* id autem in hoc casu ostendi non poterat, cum nesciretur, quidnam in instrumentis contineretur, sicuti *Panorm.*

hic notat n. 21. Accedit quòd Gregorius Papa aliam causam afferat lib. 7. *Registri. Epistola 126.* Vnde hoc c. *Sumptum est.* cur ad Imperatorem ea de re scribere noluerit; quia archiuium Imperatorum tempore Justiniani ferme penitus conflagrauit, vt penè nullum remanserit ex eo tempore scriptum.

3. Dixi in Notando, quòd Reus non teneatur edere instrumenta sua actori ad fundandam intentionem eius, at verò secus dicendum, si actor habeat fundatam actionem, quòd videlicet ipsi venditus sit fundus, sed nesciat modum & qualitates venditionis, id est; quousque se extendat, aut quibus conditionibus facta sit, sicut ex communi docet Baldus in cit. l. *vlt. n. 7.* vbi bene colligit, quòd colonus censuarius vel emphiteuticus & Vasallus teneantur edere instrumenta sua, quia non quæritur de substantia obligationis, cum se obligatos fateantur, sed de modo aut quantitate, videlicet, quousque se fundus emphiteuticus censualis aut feudalis extendat. Secundò, petere potest actor à reo vt exhibeat instrumenta, quæ necessaria sunt ad ostendendam replicationem actoris, vt docet Bartolus, in cit. l. *vlt. n. 2. Bald. n. 8.* Exempli causa, si Titius ex mutuo agens ad restituendam sibi pecuniam exhibeat instrumentum manu Notarii scriptum, vel sigillo mutuatarii confirmatum, sed Caius conuentus excipiendo dicat, non esse hanc scripturam Notarii, aut non esse hoc sigillum suum; hoc casu Titius ad sui defensionem, petere potest vt exhibeantur instrumenta alia eiusdem Notarii ex archiuio Caii, vel vt exhibeat Caius sigillum suum conferendum cum sigillo apposito literis testantibus de mutuo. Ad extremum duo specialia hîc adiungenda. Primum, quod habetur in *Clement. 1. §. Ceterum de usuris.* Feneratores seu usurarios cogendos esse vt edant libros seu instrumenta rationum, propterea quòd tales de fraude suspecti sint, quamobrem DD. plerique hanc doctrinam extendunt ad personas similes, v. g. ad nauas, caupones; vt videre

videre est apud *Felin. hic. n. 19. Gail. n. 13. Euerhard. n. 39.* Item ad omnes personas quæ de industria ac per fraudem scripturas occultè confici curarunt, vel postea occultarunt, uti docet *Euerhardus n. 38.* Alterum, id esse priuilegium fisci ac Reipublicæ, quòd Reum conuentum in causis ciuilibus (non criminalibus) cogere possit ad edenda instrumenta, quibus intentio agentis fundari queat. *l. 2. §. Diuus Hadrianus. ff. de edendo,* idque priuilegium multi extendunt ad Ecclesiasticam causam matrimonij, dotis, aliàsque fauorabiles, uti videre est apud *Decium hic n. 13. Panorm. n. 19.* quod tamen non arbitrò receptum, nisi quòd propter fauorem causæ faciliùs iudex editionem instrumenti decernere possit, quando aliter res probari nequit.

CAPITVLVM II.

Sicut.

PARAPHRASIS.

Quodam in loco consuetudo erat, ut posteaquam Actor intentionem suam plenè probauit, iuramentum ei deferretur, si autem recusaret, probationum fides eo ipso infirmaretur. Sed Alexander III. consuetudinem hanc reprobat, propterea, quòd ad iuramentum recurri non debeat nisi in probationis defectum ac supplementum.

S V M M A R I V M.

1. *Actoris iuramentum, post plenè probatam intentionem suam superfluum est, & consequenter nulla consuetudine introduci potest.*

2. *Notandum Vnicum. Consuetudo quæuis diuturna non præualet contra legem, nisi sit rationalis. c. vlt. de Consuetud. Talis erat ista consuetudo, quandoquidem iuramentum irrationabile censetur, si fiat absque necessitatis ratione. c. Et Christus. 28. De iurciurando. Nulla autem est necessitas, sed prorsus superfluum, ut Actor post-*

quam intentionem plenè probauit, v. g. per duos legitimos testes, iuramentum præstare cogatur, ergo talis consuetudo reprobari debet. Accedit quòd Actor jam ante super totâ causâ iurauerit de calumnia, ideò superuacaneum est iterum jurare, nulla nouâ jurandi causa emergente. Vti *gl. hic* monet, *verb. Consuetudinem.*

CAPITVLVM III.

Ex literis.

PARAPHRASIS.

Episcopus, vel secundum aliam lectionem, Decanus quidam & Archidiaconus inter se contendebant super finibus suarum præbendarum; nam Decanus querebatur Archidiaconum terminos suos transgressum esse, & partem fundi spectantis ad præbendam Decani occupasse; sed Archidiaconus contradicebat, se eam partem quadraginta annis possedisse; id verò negauit Decanus, imò se tanti temporis possessionem quietam habuisse asseuerauit. Super hac controuersia querebatur ex Pontifice, utri probatio incumbere debeat, petitori ne, an possessori? *℞. Lucius III. Iudicium finium regundorum,* talis esse naturæ, ut in eo, utraque persona vices duorum habeat, videlicet Actoris & Rei, ita ut ex utraque parte testes adduci possint, eorumque testimonia iudex ad fidem faciendam admittere debeat, qui verisimiliora dixerint; quòd si vtriusque partis testes æquales videantur, tunc possessoris causa præualere debet, quia iura promptiora sunt ad absoluendum, quàm ad condemnandum, præterquam in causa, quæ agit de libertate hominis, tunc enim si vtriusque partis testes æquales fuerint, pro libertate pronuntiabitur. Nam etiam possessori quandoq; probationem faciendam esse, vel inde manifestè constat, quòd iure cautum sit, ut quis præscriptionem temporis longissimi obijcit,

f f

eam